ICOMOS:in Suomen osasto ry

Helsinki 27.2.2025

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Osaston kannanotto luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Valtioista riippumattoman kulttuuriperintöalan asiantuntijajärjestö ICOMOS koostuu yli 10 000 kulttuuriperintöalan asiantuntijajäsenestä 153 maassa. ICOMOS:in Suomen osasto edistää kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristöjen ja rakennusperinnön, sisustusten, puistojen, puutarhojen ja arkeologisten kohteiden asiantuntevaa tutkimusta, suojelua ja säilyttämistä sekä konservointia ja restaurointia Suomessa ja liittyen alan kansainväliseen yhteistyöhön. Tavoitettaan osasto toteuttaa mm. osallistumalla kulttuuriperintöalan teoreettiseen ja käytännölliseen kehittämiseen kansallisesti ja kansainvälisesti järjestämällä koulutus-, keskustelu- ja esitelmätilaisuuksia sekä ottamalla julkisesti kantaa ajankohtaisiin asioihin ja hankkeisiin osaston toimialaan kuuluvissa kysymyksissä.

Katsomme, että hallituksen eduskunnalle antama 2040-luvulle kurottuva strategia ja toimintasuunnitelma kulttuurin perustan säilyttämisestä, uudistumisesta ja elinvoimaisuudesta sekä kulttuuri- ja luovien alojen toimintaedellytyksistä niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseksi on tavoiteasettelultaan myönteinen aloite. ICOMOS Suomen osaston kannanotto keskittyy käsittelemään kulttuuriperinnön, kulttuuriympäristöjen ja rakennusperinnön asemaa ko. luonnoksessa; miten tämä kulttuurin osa-alue on huomioitu selonteossa osana kulttuurin perustaa, uudistumista ja elinvoimaa. On todettava, että luvussa 1 oleva tiivis nykytilan kuvaus ei toimi riittävänä pohjana selonteon tavoitteiden ja toimenpiteiden avaamiseksi rakennuskulttuurin osalta. Arkkitehtuuri, rakennusperintö, kulttuuriperintö ja -ympäristö ovat jääneet tunnistamatta osana kansallista kulttuurista perustaa.

Suomen valtion allekirjoittaman Davosin julistuksen, “Kohti korkealaatuista eurooppalaista rakennuskulttuuria” (2018), mukaan rakennuskulttuuri on yhteinen hyödyke, josta hallitusten, järjestöjen ja yksityisen sektorin on kannettava yhdessä vastuuta. Kulttuuripoliittisen selonteon ainoa suoraan kulttuuriympäristön, rakennusperinnön ja rakennustaiteen tunnistava tavoite on kohta 7, ”Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö”. Sen tavoite, ”Arkeologisen kulttuuriperinnön suojelua sekä rakennetun kulttuuriympäristön säilymistä vahvistetaan kehittämällä kohteiden kestävää hoitoa sekä vajaakäytössä olevien rakennusperintökohteiden hyödyntämistä kulttuuritoiminnassa”, on suppeasti, jopa arveluttavasti muotoiltu. Kulttuuripoliittisessa selonteossa tulee tunnistaa Davosin julistuksen velvoitteet ja varmistaa, että arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön merkittävä rooli osana suomalaista kulttuuripolitiikkaa tulee huomioiduksi. Korkealaatuinen rakennuskulttuuri sekä kulttuuriympäristön tunnistaminen ja vaaliminen tulisi asettaa keskeiseksi kulttuuripoliittisiksi tavoitteeksi.

Selonteosta saa vaikutelman, että kulttuuriperintö ja -ympäristö (jota sanaa ei esiinny selonteossa) nähdään pääosin matkailuun liittyvänä resurssina. Tämä on huolestuttavan pinnallinen näkemys. Ylipäänsä kestävyysnäkökulma horisontaalisena toimintavaatimuksena puuttuu tästä selonteosta. Keskeiset ympäristökriisit, kiihtyvällä tahdilla etenevä ilmaston muuttuminen ja luonnon monimuotoisuuden heikentyminen, uhkaavat myös rakennusperinnön ja kulttuurimaiseman säilymistä, ja kulttuuripolitiikan tulee muotoilla ja vahvistaa yhteiskuntamme ja elämäntapamme syvää kulttuurista muutosta, jota tarvitaan vastaamaan näihin riskeihin. Selonteon tavoite luonto-kulttuuriympäristö suhteen kehittämisestä tarvitsee syvempään asiantuntijuuteen perustuvaa näkemystä ja tietopohjaa siirtyäkseen toimenpideohjelmaan.

Valitettavasti monet hallitusohjelman mukaiset toimet ovat käytännössä jo supistaneet jokaisenoikeutta vaikuttaa kulttuuriympäristöönsä, mikä on ristiriidassa tämän selonteon tavoitteeseen ”taiteen ja kulttuurin luomiseen sekä niihin osallistumiseen perustuvan demokraattisen yhteiskunnan vahvistamisesta”. Esimerkiksi hallituksen nopeutetulla aikataululla työstämä rakennuslain muutos kavensi olennaisesti rakennustaiteen, rakennusperinnön ja kulttuuriympäristön asiantuntijajärjestöjen vaikuttamismahdollisuuksia suojellun tai muutoin historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokaan rakennusperinnön suojeluun.

Visio vuoteen 2040 on pitkän aikavälin haaste. Toimenpanosuunnitelmassapitkää aikajännettä on jäsennettävä osatavoitteiksi, jotta tuloksellinen eteneminen varmistetaan. Kannatamme muissakin lausunnoissa esitettyä toivetta, että myöhemmin laadittavassa toimenpanosuunnitelmassa täsmennetään ja kuvataan konkreettisesti ja käytännönläheisesti tarvittavat toimenpiteet, niiden aikataulutus ja seuranta.

Valtion kulttuuripolitiikan tulee asettaa rakennuskulttuuri ja kulttuuriympäristö keskeiseksi osaksi Suomen kulttuurisen kestävyyden vahvistamista merkittävänä jokaisen kansalaisen, kansallisena ja kansantaloudellisena resurssina, ja määritellä korkealaatuisen rakennuskulttuurin edellytysten luomiseen tarvittavien tieto-, taito- ja muiden yhteiskunnallisten varantojen ylläpitäminen ja kehittäminen.

Marianne Lehtimäki

puheenjohtaja
ICOMOS:in Suomen osasto